

Van taalkundig onderzoek naar klaspraktijk: *Dialectloket* slaat de brug

1. Aandacht voor taalvariatie

In Vlaanderen en Nederland hoor je vandaag allerlei soorten Nederlands: van ‘echt, authentiek’ dialect tot Standaardnederlands, met daartussen verschillende vormen, die in Vlaanderen vaak in één woord ‘tussentaal’ worden genoemd. Ook tussen Nederlanders en Vlamingen hoor je duidelijke verschillen, en nog anders klinken onze verre taalgenoten in onder andere Suriname, Aruba en Curaçao. Het Nederlands is rijk aan variatie en dat is, zoals elke vorm van diversiteit, op zich een positief gegeven.

Om die taalvariatie in de verf te zetten, ontwikkelden de dialectologen van de Universiteit Gent het *Dialectloket*. *Dialectloket* (www.dialectloket.be) is een populariserende website, waarop bezoekers alles te weten komen over taalvariatie in het Nederlands, met thema’s als ‘dialecten’, ‘jongerentaal’, ‘nationale variatie’, ‘standaardtaal en tussentaal’ en ‘het Nederlands in de wereld’. De informatieve teksten worden er aangevuld met geluidsfragmenten, video’s en taalkaarten. Op die manier bundelt het nieuwe digitale platform een schat aan informatie voor de lessen Nederlands.

Figuur 1 – De startpagina van www.dialectloket.be.

2. Van onderzoek naar lesmateriaal

Dialectloket werd ontwikkeld voor het brede publiek, maar speelt ook in op een reële nood aan extra lesmateriaal rond taalkundige thema's in het onderwijs. Taalkunde wordt in de klas immers nog vaak te eng en te eenzijdig benaderd (Delarue 2015). Taalwetenschap is meer dan het traditionele grammatica- en spellingsonderwijs, en dat zou ook in de lessen Nederlands moeten blijken. Naast de – nog steeds nodige – spelling, grammatica en zinsontleding, moeten leerlingen ook de kans krijgen om de volledige rijkdom van onze taal en taalwetenschap te ontdekken met thema's als 'taalvariatie', 'taalverandering', 'taalideologie', enz. De voorbije decennia is in het Nederlandse taalgebied veel geïnvesteerd in dialectologisch, sociolinguïstisch en etnolinguïstisch onderzoek. Die insteek op het academische niveau wordt nog te weinig weerspiegeld in het actuele onderwijs Nederlands.

Leerlingen in het secundair onderwijs kunnen zich nochtans met enthousiasme verdiepen in zulke thema's. Uit het promotieonderzoek van Toon Hendrix in 1998, bijvoorbeeld, bleek dat leerlingen enthousiast deelnamen aan de lessen over taalkundige onderwerpen die hij had ontworpen (Van Oostendorp 1998). Bovendien scoorden ze vrij goed in de eindtesten over de materie. De enige voorwaarde was volgens de onderzoeker "dat er voldoende materiaal beschikbaar is, dat zowel voor leraren als voor leerlingen interessant is".

In de eerste plaats zoeken leerkrachten dat materiaal in handboeken. Als handboeken al voldoende informeren over taalvariatie, gaat het er ook om hoe en met welke insteek ze dat precies doen. Johan De Schryver, docent Nederlands aan de KU Leuven, onder-

zocht in 2015 met enkele studenten de visie op taalvariatie in de huidige Vlaamse schoolboeken. Hij excerpeerde daarvoor de reeksen *Focus*, *Frappant*, *Netwerk Taalcentraal*, *Vitaal Plus*, *Link!* en *Smoes*, die in 2012-2013 op de markt waren. Uit zijn onderzoek blijkt dat de taalbeschouwings- en taalzorgsecties in de handboeken nog veel ruimte laten voor verbetering: tussentaal wordt overwegend negatief beschreven, verschillende reeksen (en ook verschillende handboeken uit dezelfde reeks) laten zich tegenstrijdig uit over het Belgisch-Nederlands en geen enkele reeks lijkt erin te slagen een duidelijke definitie van tussentaal op te stellen (De Schryver 2015). Daarenboven wordt een beeld geschetst van de verschillende taalvariëteiten als duidelijk begrensde entiteiten waartussen taalgebruikers switchen naargelang de situatie. Recent taalkundig onderzoek zoals dat van De Caluwe (2009) en Ghyselen (2015; 2016) heeft die gedachte echter al lang ingeruild voor een (ook niet onproblematische) continuümvisie.

De Schryver legt de verantwoordelijkheid voor de verwarring die in de Vlaamse schoolboeken lijkt te heersen niet meteen bij de auteurs ervan. Veeleer ziet hij het als de taak van het onderwijsbeleid, de taaladvieswereld en het beleidsorgaan, de Nederlandse Taalunie, om de voorbijgestreefde visies op taalvariatie in onze leerboeken aan te pakken. Onderzoeker Steven Delarue (2015) komt bij de taalkundigen terecht als het gaat om actueel en onderbouwd lesmateriaal: “[...] zij moeten ervoor zorgen dat er lesmateriaal is waarin hun specialistische kennis op een begrijpelijke manier verwoord wordt [...] taalkunde krijgt een plaats in het onderwijs, én taalkundig onderzoek raakt tot bij een ruimer publiek. Twee vliegen in één klap”.

Door middel van wetenschapspopularisering probeert de Universiteit Gent met *Dialectloket* de brug te slaan tussen het wetenschappelijke, specialistische veld en het brede publiek. Op die manier sijpelt de academische kennis en het taalkundige onderzoek uit het hoger onderwijs door naar andere onderwijsvormen. Vandaag staat *Dialectloket* online als een multimediale website waar het onderwijs en het grote publiek in vier loketten informatieve teksten, digitale woordenboeken, honderden geluidsfragmenten, boeiende video's en interessante taalkaarten vinden. De klemtoon van het *Dialectloket* ligt wel op de dialecten en op de dialectologie, maar ook andere vormen van taalvariatie komen uitgebreid aan bod. De verschillende thema's komen in het loket 'tekst' terug in de vorm van informatieve, populariserende teksten. Het loket 'woord' geeft toegang tot verschillende lexicologische projecten zoals (a) de zoekfuncties in het *Woordenboek van de Vlaamse Dialecten* en de *Woordenbank van de Nederlandse Dialecten*, (b) de *Etymologiebank* en (c) het enorme *Woordenboek der Nederlandse Taal*. Onder de knop 'beeld' zit een uitgebreide verzameling taalkaarten en werden allerlei filmpjes over taalvariatie bijeengebracht. Het geluidsloket, ten slotte, biedt een auditieve staalkaart van de Nederlandse taal met geluidsfragmenten van allerlei denkbare 'soorten Nederlands', met als blikvanger een verzameling van meer dan 750 dialectopnames uit de jaren 1960 en 1970.

3. Op maat van leerlingen en leerkrachten

Dialectloket is vooral gericht op het secundair (en hoger) onderwijs. Van leerlingen in het secundair onderwijs wordt verwacht dat ze op het einde van hun schoolcarrière verschillende taalvariëteiten kunnen herkennen en bewust kunnen reflecteren op hun eigen (en andermans) taalgebruik. Voor leerkrachten Nederlands komt het er dan ook op aan de leerlingen vertrouwd te maken met de belangrijkste componenten van variatie in ons taallandschap, en daarbij kan het nieuwe *Dialectloket* een handige tool zijn. De website tracht immers niet alleen te informeren, maar illustreert ook al de aangeboden theorie met video's, afbeeldingen en opnames.

Met een beetje creativiteit kan *Dialectloket* ook ingezet worden in het basisonderwijs of in de eerste graad. Het onderdeel 'Stemmen uit het verleden' in het geluidsloket, bijvoorbeeld, de ruim 750 dialectopnames uit de jaren 1960 en 1970 van over heel Vlaanderen, vormt een perfect uitgangspunt om het talig bewustzijn van jonge leerlingen te stimuleren, bijvoorbeeld tijdens een themaweek over de grootouders. Spreken zij anders dan jijzelf of je ouders? Kan je hen goed begrijpen? Hoe zou je hun taalgebruik beschrijven?

De website is niet alleen een bron van informatie en illustratie, maar bevat daarnaast een toegespitst educatief gedeelte. Creatieve lesideeën zetten leerkrachten op weg om het thema taalvariatie op een originele manier naar de klas te brengen, inclusief materiaal en eindtermen (voor Vlaanderen). Het educatieve gedeelte van de site is bewust heel open gehouden, zodat leerkrachten het materiaal gemakkelijk kunnen aanpassen aan hun klas, niveau, enz. In thema's als 'tussentaal met reclamespots', 'taalvariatie met Twitter' en 'Nederlands, wereldtaal' wordt telkens een lesidee omschreven, met de nodige links naar de bijhorende video's en het geluidsmateriaal op *Dialectloket*. Ook wie aan de slag wil gaan met onderzoekscompetenties voor het vak Nederlands doet er ongetwijfeld inspiratie op. De meeste thema's lenen zich immers perfect tot kleine taalkundige onderzoekjes op maat van laatstejaars.

Referenties

- De Caluwe, J. (2009). "Tussentaal wordt omgangstaal in Vlaanderen". In: *Nederlandse Taalkunde*, 14 (1), p. 8-25.
- Delarue, S. (2015). "Meer taalkunde in de klas: waarom en hoe?". Online raadpleegbaar op: <https://stevendelarue.be/page/3/>.
- De Schryver, J. (2015). "De verwarring weerspiegeld. Over taalvariatie in de Vlaamse schoolboeken". In: *Over Taal*, 54 (3), p.52-56.
- Ghyselen, A. (2015). "Stabilisering van tussentaal? Het taalrepertorium in de Westhoek als casus". In: *Taal & Tongval*, 67 (1), p. 43-95.

11. Taal- en letterkunde

Ghyselen, A. (2016). *Verticale structuur en dynamiek van het gesproken Nederlands in Vlaanderen: een empirische studie in Ieper, Gent en Antwerpen*. [doctoraatsverhandeling]. Gent: Universiteit Gent.

Van Oostendorp, M. (1998). “Het proefschrift van Toon Hendrix. Taalkunde in de klas”. In: *Onze Taal*. Online raadpleegbaar op: <https://onzetaal.nl/het-proefschrift-van-ton-hendrix>.